

államoknak adták, hogy egymásra utalt vidékeink ne tudjanak érintkezni egymással, s vasúti vonalaink csonkán, befejezetlenül meredjenek a mesterséges határok felé“.

A gonosz okosságnak, mely mai határainkat kipécézte, nem egy hasonló bizonyítékát mutatja be könyvünk. Miért kellett szomszédainknak tiszta magyar területeket is magukhoz ragadniok? Magyar kisebbségük kézbentartásával, igaz, hogy politikai eszközt tartanak kezükben velünk szemben; viszont nemzeti szempontból kétségkívül nagy tehertétel rájuk ily jelentékeny magyar kisebbség. Mire hát nekik oly sok magyar ember? Megmondja szerzőnk: „A székelységet nem is említve, amelynek egymagában egymillió holdnál nagyobb terjedelmű erdősége van — a többi elszakadásra kényszerített magyar nyelvvidék is (amelyik t. i. Romániának jutott) egymillió holdas erdőterületet bír; az *ethnikum alapján való döntés tehát nehéz fahíányunkat alig idézte volna föl*“. Vagy halljuk ezt: „Ha a megcsonkított Magyarország határa odáig terjedne ki, ameddig a magyar nyelvhatárok, akkor termelésünknek ez a deficites mérlege eltűnnék, s gabonaneműekből évenként 11 millió métermázsát szánhatnánk kivételre, s ezzel *külföldi szükségleteink legnagyobb részét megvásárolhatnánk*“.

Szegényté tenni: gazdaságilag megnyomorítani, kulturális téren visszaszorítani bennünket: ez volt a cél. A szegény embernek van legtöbb oka rá, hogy azzal a kevéssel, amije még van, okosan gazdálkodjék. Tudatlanság és könnyelműség a gazdagot is szegénységre juttathatja, a szegényt azonban végkép tönkretetheti. Buday László könyve ott legyen mindnyájunk könyvtárában. Olvassuk hol egy, hol más fejezetét, s vonjuk le adataiból a tanulságokat. A gazda, a kereskedő, a pap, a tanító, de általában minden magyar ember megtalálja benne a maga szűkebb körében is értékesíthető tanulságokat. Politikust pedig még elképzelni sem volna szabad e könyv adatainak ismerete nélkül.

M. N.

Jack London: Farkasvér. Ezelőtt hét esztendővel, 1916 november 29-én egyszerre két híres író halálhírét

hozta a távíró. Az egyik *Émile Verhaeren*, a belgák szocialista költője, kit 61 éves korában széttépett a vasút; a másik, húsz évvel fiatalabb, *Jack London*, a Far West, Észak-Amerika nyugati államainak nagy híre emelkedett regényírója. *Verhaeren* a gyártelepek rablelkének költője. A tőke s a munka rettentő harcának áldozatait szólaltatja meg, az egyensúlyát veszített társadalmat, melynek pillérei korhadozva, összeroskadással fenyegetnek. Költeményeinek légköre nehéz a közzefüstpól s a gépolaj átható szagától, melyet az igát húzó rabemberek verejtékének kigőzölgése keserűvé tesz. Itt nem hangzik az életöröm dala; csak az élet kényszerének panasza. A munkának nincs diadala, csupán gyötrelme. Ezek az elvéhédtt Európa elégiái!

Jack London légköre egészen más. A még fiatal, kissé nyers, de üdítő levegőjű Nyugat-Amerikában vagyunk. Embereinek szívében az élet öröme lüktet, az élni akarás teszi őket testileg és lelkileg frissekké és épekké. Ha *Gonzárov Oblomovja*, ez az orosz Hamlet, az akarat betege, akkor *Jack London* alakjai az akarat egészségesei. A fölvilanó eszmét nyomban követi a végrehajtás akarat s töprengéstelen megvalósítás. A munka nem a taposómalom ölé unalma, hanem az örömszörny sorozata. A munkatermek ajtajai kitarultak, s a munka kint folyik, vagy Alaszka jeges, vagy Kalifornia perzselő, de mindenütt edző és pezsdítő levegőjében. *Jack London* regényalakjai a kemény, de diadalmas élet küzdői; a bukást nem ismerik, ha tízszer alul maradnak is, tizenegyszer új erővel fölkelnek és győznek. Az író saját szavaival, ők a telivérek. Nincsen csüggedt gondolatuk, nincsen fáradt idegük, petyhüdt izmuk. Erősek, egészségesek, nyersek és tiszták. Igaz, hogy Gyulai és Péterfy néha megállapítaná atyafiságukat a Kárpáthy Zoltánokkal és Berend Ivánokkal, de ez a mi szemünkben csak kedvesebbé teszi őket; ám meg is különbözteti őket Jókai hőseitől, hogy terveikben mindig csak a megvalósíthatót tűzik ki, s a valószínűség határát nem lépik túl. Rokonszenves voltakát fokozza az, hogy ezek az akaratemberek lelkük mélyén tiszta gyermekek s a megfeszített munka szüneteiben egész lélek-

kel nekiadják magukat ártatlan bohóságuknak. Még egy körülmény van, mely Jack London meséit és jellemeit rokonszenvenessé teszi: keresztülérzik rajtuk, hogy írójuk lelkéből, életéből és tapasztalásaiból fakadnak. Gyakran az önéletrajz hatását érezzük olvasásukban, mint Turgenyev legtöbb munkájában; átszűrődik a szavukon a költő egyéni életének valósága.

Van aztán Jack London regényeinek egy külön sajátossága, az állatok szeretete. Nincsen regénye, melyben ne volna néhány érdekes állata. Ábrázolásukban van újsága is. Mert az állatot nem az ember szempontjából tekinti, hanem belemerül a lelkébe, s onnan nézi a világot. Állatai nem, mint Aesopusnál, állati álarcban megjelenő emberi tulajdonságok; nem paródiái az emberi társadalomnak, mint Goethe Reinekeje; sem mesés jelképek, mint Kipling dzsongeljének lakói, hanem valódi állatok, minden emberi vonás nélkül. Epizódiképpen ismerünk ilyeneket Arany és Jókai műveiből, de Jack London egyre több teret enged szereplésüknek, a járulékos szereplőkből személyek lesznek, sőt a *Farkasvér*-ben az állat az egyetlen hős, az ő élete adja a regény tartalmát. A Farkasvér a világirodalomnak a fejlődés rendjében vett első, valódi állatregénye.

Hőse Fehér Agyar (White Fang), a farkaskölyök, kinek ereiben negyedrészt kutyavér kering. A farkasvér adja meg szívósságát, erejét, kitartását, ellenállását az élet rettenetes küzdelmeiben; fájának évezredes örökségével dolgozza föl az élet tapasztalatait, állapítja meg az élet törvényeit, korlátait és szabadságait. A kutyavér öröksége az emberhez való simulás, a magasabb akarat alá való rendelés természetes ösztöne.

A regény az életrajz formájába van foglalva. Előjátékként Fehér Agyar szüleinek története szolgál, mely megalapozza a farkaskölyök életét. Remekbe illő élete első néhány hetének rajza; az ösztönök ébredése, a külvilággal való ismerkedés fokozatai, mind az állati lélekbe való elmerülés bámulatos mélységével s a megfigyelés ritka éles-ségével. Majd az emberrel való érintkezés következik. Előbb kóbor, őselételező indiánok kezébe kerül, akik

befogják a szánt vonó falkába; itt a kutyatársadalom lelki rajzát kapjuk. Az egyén alárendelését nemcsak az ember akaratának, hanem egymáshoz való viszonyukat is, a versenyért, az erények és hibák harcát. Következnek magasabbrendű, de lelkileg durva és kíméletlen emberek, s vele Fehér Agyar nemzedékének korszaka, mely az állat lelkében a gyűlölet érzését kelti. A kegyetlen szolgaság az állatot is kegyetlenné teszi, s egy bulldoggal való viadalban majdnem halálát okozza. De jó sorsa megmenti és jó emberek körébe viszi. A gyűlölségben megátalkodott állat lelkeről lassan-lassan leválnak a kérégek, a szeretet az ő lelkében is előbb hálát, majd szeretetet ébreszt, mely végül önfeláldozó hőstettere ösztönzi. Öröklött szívóssága megmenti a haláltól, s végül a családi élet boldogságában találja jutalmát.

Jack London a természettudós lelkiismeretességével s az igazi költő művészetével merül bele a farkaskölyök életébe. Belőle nézi a természetet, az embereket, az egész világot; az állat rajzába sohasem feledkezik bele emberi vonás, s ez megadja a regény belső szervességét és valószínűségét is. Hozzájárul a művészi részletesség is, mely arányosan és epikus szélességgel tölti be történetkeretét, s az a nagy, meleg szeretet, mely hőseit élete pályáján kíséri. Ez az olvasóban önkéntelen részvétet és vonalmat ébreszt, aggódnunk és örvendünk a farkaskölyök életének fordulatain, mintha valamely emberregény hőse volna. Az érdekkeltés mindig természetes, sohasem téved az idegfeszülés szélsőségeibe, de mindig megragad és fogva tart.

Van valami közös vonás Jack London regényeinek ember és állat-hősei között s ez az a már fentebb említett törhetetlen élniakarás. Ez az, ami főképen élvezetessé teszi írásait és újra, egészséges levegőt hajt annyi szomorú eseménytől, annyi szomorú olvasmánytól fáradt lelkünkbe.

Tolnai Vilmos.

Vargha Gyula: Vitézi énekek Thúry Györgyről. (Franklin-Társulat kiadása, 1923.) E nemzeti létünket fenyegető években egyre fokozódik az érdeklődés történelmi múltunk iránt. Kivált a török hódolt-